

Наталія ЧУПРІНОВА,

orcid.org/0000-0003-0950-1410

кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) *chuprinova_n@ukr.net*

Ірина СЕВРУК,

orcid.org/0000-0001-5751-2216

кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) *sevrukirina@ukr.net*

Юлія СОКОЛОВСЬКА,

orcid.org/0000-0003-3778-0023

кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) *sokolovskaja.yulia2012@ukr.net*

ЗНАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СИМВОЛІКИ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПАТРІОТИЗМУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У статті висвітлені особливості формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців через знання української державності та національної символіки. Визначено, що національно-патріотичне виховання військовослужбовців – це системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, органів військового управління та громадських організацій патріотичного спрямування щодо формування високої національно-історичної свідомості та патріотизму, вірності Батьківщині. Виявлено, що найважливішим у військово-патріотичному вихованні є формування національно-історичної свідомості, любові до Батьківщини, до свого народу, бажання працювати на розвиток країни та готовності захищати Батьківщину. Встановлено, що необхідною умовою ефективного формування патріотичних переконань є звернення до військової історії Вітчизни, правдивий і всебічний виклад прикладів, аналіз успіхів і невдач. З'ясовано, що одним з основних принципів виховної роботи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях України є «органічне поєднання у виховному процесі національних, історичних та культурних традицій з почуттям нового», а однією із цілей реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва є «здійснення військово-патріотичного виховання допризовної та призовної молоді, особового складу ЗСУ на національно-історичних традиціях». Визначено, що зміст формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців розкривається через вивчення вітчизняної історії, культури, народних традицій, звичаїв та обрядів, а також через формування вміння самостійно оцінювати історичні події та факти минулого, повністю задовольняти актуальні, національно-культурні інтереси та досягати високих результатів у навчально-виховному процесі. Виявлено, що з метою підвищення патріотизму військовослужбовців, підготовки їх до сумлінного виконання конституційного обов'язку із захисту Вітчизни необхідна докорінна зміна підходів до організації роботи особового складу. Встановлено, що формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців в умовах війни супроводжується змінами законодавчої бази, оновленням військової символіки та обрядів на основі національної історичної спадщини.

Ключові слова: історія, українська державність, національна символіка, національно-історична свідомість, патріотизм, військовослужбовець.

Nataliia CHUPRINOVA,*orcid.org/0000-0003-0950-1410**Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of Social Sciences and Humanities
National Academy of the National Guard
(Kharkiv, Ukraine) chuprinova_n@ukr.net***Iryna SEVRUK,***orcid.org/0000-0001-5751-2216**Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
National Academy of the National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) sevrukirina@ukr.net***Yuliia SOKOLOVSKA,***orcid.org/0000-0003-3778-0023**Candidate of Historical Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
National Academy of the National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) sokolovskaja.yulia2012@ukr.net*

KNOWLEDGE OF THE HISTORY OF UKRAINIAN STATEHOOD AND NATIONAL SYMBOLS IS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE FORMATION OF NATIONAL AND HISTORICAL CONSCIOUSNESS AND PATRIOTISM OF MILITARY PERSONNEL

The article highlights the peculiarities of the formation of national-historical consciousness and patriotism of military personnel through knowledge of Ukrainian statehood and national symbols. It is determined that national-patriotic education of servicemen is a systematic and purposeful activity of state authorities and local self-government bodies, military administration bodies and public organizations of patriotic orientation aimed at forming a high national and historical consciousness and patriotism, loyalty to the Motherland. It is found that the most important thing in military-patriotic education is the formation of national and historical consciousness, love for the Motherland, for its people, the desire to work for the development of the country and the readiness to defend the Motherland. It is established that a prerequisite for the effective formation of patriotic beliefs is an appeal to the military history of the Motherland, a truthful and comprehensive presentation of examples, and an analysis of successes and failures. It is established that one of the main principles of educational work in the Armed Forces of Ukraine and other military formations of Ukraine is "an organic combination of national, historical and cultural traditions with a sense of the new in the educational process", and one of the goals of the implementation of the State policy in the military sphere, defense and military construction is "the implementation of military-patriotic education of pre-conscript and conscript youth, personnel of the Armed Forces of Ukraine on the basis of national and historical traditions". It is determined that the content of the formation of national-historical consciousness and patriotism of servicemen is revealed through the study of national history, culture, folk traditions, customs and rituals, as well as through the formation of the ability to independently assess historical events and facts of the past, to fully satisfy current, national and cultural interests and to achieve high results in the educational process. It is found that in order to increase the patriotism of military personnel, to prepare them for the conscientious fulfillment of their constitutional duty to protect the Motherland, a radical change in approaches to the organization of personnel work is necessary. It is established that the formation of national-historical consciousness and patriotism of servicemen in the conditions of war is accompanied by changes in the legislative framework, updating of military symbols and rituals on the basis of national historical heritage.

Key words: *history, Ukrainian statehood, national symbols, national-historical consciousness, patriotism, military personnel.*

Постановка проблеми. В умовах збройної агресії ворога проти України важливим завданням загальнодержавного значення залишається формування національно-історичної свідомості та патріотизму у кожної особистості, зокрема у військовослужбовців, оскільки кожен повинен розуміти своє минуле, щоб стати корисним

у теперішньому та майбутньому. Так, минуле об'єктивується у відповідних культурних формах (традиції, пам'ятники, мемуари тощо) і існує у формі національно-історичної свідомості. Тому сьогодні особливо зростає роль національно-історичної свідомості як одного з регуляторів суспільної дії в критичні та кризові моменти.

Основним завданням сучасної військової освіти є не лише набуття майбутніми військовослужбовцями міцних знань, а й формування національно-історичної свідомості та патріотизму відповідно до загальнолюдських і національних цінностей. Проблема формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців є особливо актуальною в наш час. Тому в умовах збройного вторгнення зміцнення патріотизму через формування національно-історичної свідомості особового складу Збройних Сил України стало актуальним завданням вітчизняного військового вишколу.

Аналіз досліджень. Над питаннями формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців через знання історії української державності та національної символіки працює багато науковців, зокрема на особливу увагу заслуговують такі вчені як В. Глушук, О. Пашкова, Л. Сидоренко та інші.

Мета статті передбачає висвітлення особливостей формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців через знання української державності та національної символіки.

Виклад основного матеріалу. Агресія ворога проти України з особливою яскравістю виявила патріотичну проблему українського суспільства, необхідність рішучих і дієвих заходів щодо посилення обороноздатності та військово-патріотичного виховання громадян, особового складу армії та флоту. Відновлення положень Конституції України, процес реформування та розвитку Збройних Сил України з огляду на сучасні події в державі мають посилити виховний вплив на підрозділи та особовий склад підрозділів, поважати українські традиції та духовні цінності, формувати національно-історичну свідомість військовослужбовців, підвищувати розвиток високих морально-бойових якостей, морально-психологічну підготовку щодо захисту Вітчизни. Зрештою, це те, що допомагає будь-якому військовослужбовцю виявляти бойову готовність.

Національно-патріотичне виховання військовослужбовців – це системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, органів військового управління та громадських організацій патріотичного спрямування щодо формування високої національно-історичної свідомості та патріотизму, вірності Батьківщині (Глушук, 2013: 208).

Національно-історична свідомість та патріотизм військовослужбовців мають ґрунтуватися на знанні історико-культурних традицій України, героїзму захисників: воїнів Київської Русі, українських козаків, січових стрільців, борців проти

німецького фашизму та сталінського тоталітаризму, правозахисників 60–70-х рр. ХХ ст. Військовослужбовці повинні стати патріотами України. Найважливішим у військово-патріотичному вихованні є формування національно-історичної свідомості, любові до Батьківщини, до свого народу, бажання працювати на розвиток країни та готовності захищати Батьківщину. Звідси – утвердження в індивідуальній свідомості та почуттях патріотичних цінностей, переконань та поваги до культурно-історичного минулого України.

Доцільно відзначити, що необхідною умовою ефективного формування патріотичних переконань є звернення до військової історії Вітчизни, правдивий і всебічний виклад прикладів, аналіз успіхів і невдач. Історія українського народу багата на приклади патріотичних подвигів в ім'я Батьківщини, в історії козацтва, в якому українці втілювали найкращі якості патріота і воїна. Козак – це вільна людина, борець за спільне благо, волю, правду і Вітчизну. Наприклад, великий український патріот Б. Хмельницький об'єднав багатьох прихильників української національної ідеї; тут також не можливо не згадати видатного вченого та громадсько-політичного діяча М. Грушевського та незабутні подвиги мільйонів патріотів в історії української державності. Патріотизм, національна гордість і впевненість у собі не можна сприймати як належне, оскільки патріотами не народжуються, ними стають. Патріотизм – це невіддільна людська якість, яка розвивається багатьма шляхами та різними засобами. Формування патріотизму військовослужбовців базується на рідній мові, історії, культурних надбаннях народу, звичаях і традиціях. На зміну національній самосвідомості приходить національна гордість.

З проголошенням незалежності України розпочалася виховна робота майбутніх військовослужбовців на основі нових ціннісних орієнтацій. Зі скасуванням радянської символіки, редизайном наочної пропаганди, перевлаштуванням «ленінської кімнати», впровадженням нової державної та військової символіки, відзначенням національних і військових свят засоби виховання набули нового значення. На початку Незалежності України здійснення військово-патріотичного виховання майбутніх військовослужбовців визначалося впливом багатьох чинників: зверненням до національної військово-історичної спадщини, зокрема, історичних подій, пов'язаних з національно-визвольним рухом українського народу, вірністю Україні; нової культури взаємовідносин військового колективу на основі вірності присязі; збереження національної спадщини шляхом вій-

ськово-патріотичного виховання (символів, традицій, обрядів тощо); співпраці з країнами СНД, створення спільного меморіального простору (Пашкова, 2021).

Процес державотворення дуже серйозно поставився до питання розвитку державної власності. Важливою подією на цьому шляху стало створення власної армії, яка б гарантувала національну незалежність, територіальну цілісність і захист національного суверенітету.

Так, Закони України «Про оборону України» (Закон України «Про оборону України», 1991) та «Про Збройні сили України» (Закон України «Про Збройні Сили України», 1991) визначили, що Збройні Сили України використовують державну мову, а військово-патріотичне виховання військовослужбовців здійснюється на національно-історичних традиціях народу України. Ці документи щодо виховання військовослужбовців, прийняті на початку Незалежності України, висунули потребу формування у військовослужбовців національної свідомості, любові до України, української мови, історії, свого народу, українських традицій та культури.

Так, у Концепції виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України (Указ Президента України «Про Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України», 1998), одним з основних принципів виховної роботи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях України є «органічне поєднання у виховному процесі національних, історичних та культурних традицій з почуттям нового».

Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» (Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію воєнної безпеки України», 2021) затверджує, що однією із цілей реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва є «здійснення військово-патріотичного виховання допризовної та призовної молоді, особового складу ЗСУ на національно-історичних традиціях». Окрім того, важливим пріоритетом такого виховання є «наращування спроможностей Збройних Сил України, сил територіальної оборони у їх складі, інших складових сил оборони до виконання покладених завдань» шляхом «підготовки до військової служби та військово-патріотичне виховання молоді, запровадження підготовки громадян до всеохоплюючої оборони України».

Зміст формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців розкривається через вивчення вітчизняної історії, культури, народних традицій, звичаїв та обрядів, а також через формування вміння самостійно оцінювати історичні події та факти минулого, повністю задовольняти актуальні, національно-культурні інтереси та досягати високих результатів у навчально-виховному процесі.

З метою підвищення патріотизму військовослужбовців, підготовки їх до сумлінного виконання конституційного обов'язку із захисту Вітчизни необхідна докорінна зміна підходів до організації роботи особового складу. Одним із таких підходів є перегляд визначної ролі національної історії та військових традицій у суспільстві та військовому житті, виховання військовослужбовців, молоді та всіх громадян. Ці традиції втілюють здобутки попередніх поколінь українських воїнів і вважаються міцним моральним орієнтиром для нинішнього покоління, яке захищає Вітчизну. Важливим завданням співпраці з особовим складом є використання багатого потенціалу військових традицій у формуванні національно-історичної свідомості військовослужбовців, кращих якостей громадян-патріотів, військових професіоналів, готових до виконання поставлених бойових завдань в будь-яких умовах (Сидоренко, 2020).

Формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців в умовах війни супроводжується змінами законодавчої бази, оновленням військової символіки та обрядів на основі національної історичної спадщини. Практика відходу від радянського вшанування пам'яті через прийняття Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», 2015) позитивно вплинула на формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців.

У 2017 році наказом Генерального штабу Збройних Сил України № 108 затверджено Інструкцію з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних Силах України (Наказ Генерального штабу Збройних Сил України «Про затвердження Інструкції з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних Силах України», 2017), яка має на меті формування національного світогляду та національної самосвідомості особового складу на основі знання військовослужбовцем історичного процесу національного державотворення та

бойових традицій становлення військових формувань та сучасних Збройних Сил України.

Доцільно зауважити, що формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців здійснюється шляхом популяризації військової історії: вручення почесних звань, запровадження військово-професійних свят та впровадження нових форм одягу. Також варто звернути увагу на запровадження нового військового вітання, які сьогодні досить популярне і серед пересічних громадян.

Одним із найпоширеніших і найдавніших військових ритуалів є військове вітання. У ранньому середньовіччі не було чітко визначеного військового вітання. Повага виражалася звичайною для того часу поведінкою: поклони, зняття капелюха. Коли лицарі не мали наміру брати участь у бою, вони утримувалися від носіння шоломів на зібраннях. Згодом заборони зникли, але звичай підносити руку до головного убору на знак доброти та поваги залишився. Пізніше це було закріплено законом як обов'язковий знак військової ввічливості при зустрічі з солдатами. Ритуал військового вітання існує вже багато століть. Вітання означає підтвердження вірності військовому братерству. Так, 4 жовтня 2018 р. Верховна Рада України ухвалила нове вітання для Збройних сил – «Слава Україні! Героям Слава!», прийнявши Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вітання «Слава Україні! – Героям слава!»» (Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вітання «Слава Україні! – Героям слава!»», 2018).

Крім того, у Статуті внутрішньої служби Збройних сил України відбулося впорядкування ритуалу підняття Державного прапора України. Раніше офіційні особи вітали військовослужбовців на церемонії нагородження, а військовослужбовці тричі вигукнули «Слава». Тепер під час вручення прапора говорять словами «Слава Україні!», а військовослужбовці відповідають «Героям слава!».

Знання історії української державності та національної символіки як важливої складової формування національно-історичної свідомості

та патріотизму військовослужбовців повинно передбачати: засвоєння знань з історії України та українського війська; знання культури, традицій, звичаїв та національної символіки власного народу, шанобливе ставлення до рідної мови; знання важливих подій в країні; уміння оцінювати власну патріотичну вихованість та вихованість підлеглих; гордість за свою країну, почуття приналежності до свого народу та країни.

Військово-патріотична система виховання військовослужбовців включає сукупність високих світоглядних, морально-психологічних, героїко-моральних, фізичних і військових якостей, необхідних для виконання патріотичного обов'язку. Для підвищення ефективності виховання патріотичних якостей у військовослужбовців доцільно забезпечити: зміцнення раціональної, мотиваційної, емоційно-вольової сфери особистості військовослужбовців через патріотичні та народознавчі педагогічні знання; врахування особистого життєвого досвіду військовослужбовців; усвідомлення національної історії, культури, традицій і звичаїв, свідомості минулого і сьогодення; виховання вміння самостійно оцінювати сучасні історичні події та факти.

Водночас виклик, який постає перед Україною на цьому етапі, полягає в тому, що знання історії є джерелом духовної та моральної сили військовослужбовців та передбачає формування у них національно-історичної свідомості та патріотизму.

Висновки. Таким чином, в результаті проведеного дослідження висвітлено питання ролі знання історії української державності та національної символіки у формуванні національно-історичної свідомості та патріотизму. Визначено, що формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців має ґрунтуватися на знанні рідної мови, історії, культурних надбань, звичаїв, історико-культурних традицій України, героїзму захисників. Розглянуто ключові аспекти формування національно-історичної свідомості та патріотизму військовослужбовців в період Незалежності України, які регламентуються прийняттям низки нормативних документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глушук В. Стан військово-патріотичного виховання військовослужбовців Збройних сил України та членів їх сімей. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова*. 2013. Вип. 111. С. 206–214.
2. Пашкова О. О. Військово-патріотичне виховання курсантів вищих військових навчальних закладів України (1991-2019): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 20.02.22. Київ, 2021. 19 с.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо вітання «Слава Україні! – Героям слава!»: Закон України від 04.10.2018 № 2587-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2587-19#Text>
4. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>

5. Про затвердження Інструкції з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних Силах України: Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 28 березня 2017 року № 108. URL: <https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2018/07/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%D0%93%D0%A8-%E2%84%96108-%D0%86%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9D%D0%9F%D0%9F.pdf>
6. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
7. Про Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України: Указ Президента України від 04.09.1998 № 981/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981/98#Text>
8. Про оборону України Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України; Стратегія від 25.03.2021 № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
10. Сидоренко Л. Особливості військово-історичних традицій у Збройних Силах України. *Військо-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. 2020. Випуск 1 (27). С. 144-154.

REFERENCES

1. Hlushuk V. (2013). Stan viiskovo-patriotichnoho vykhovannia viiskovosluzhbovtziv Zbroinykh syl Ukrainy ta chleniv yikh simei [The state of military and patriotic education of servicemen of the Armed Forces of Ukraine and their family members]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. Drahomanova – Scientific notes of the National Pedagogical University named after M. Drahomanov*, 111, 206–214 [in Ukrainian].
2. Pashkova O. O. (2021). Viiskovo-patriotichne vykhovannia kursantiv vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladiv Ukrainy (1991 2019): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ist. nauk: 20.02.22. [Military and patriotic education of cadets of higher military educational institutions of Ukraine (1991 2019): author's abstract. thesis for obtaining sciences. candidate degree history Sciences: 20.02.22]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vitannia «Slava Ukraini! – Heroiam slava!»: Zakon Ukrainy vid 04.10.2018 № 2587-VIII [On making changes to some laws of Ukraine regarding the greeting "Glory to Ukraine! - Glory to heroes!": Law of Ukraine dated 04.10.2018 No. 2587-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2587-19#Text> [in Ukrainian].
4. Pro zasudzhennia komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsytskoho) totalitarnykh rezhymiv v Ukraini ta zaboronu propahandy yikhnoi symvoliky: Zakon Ukrainy vid 09.04.2015 № 317-VIII [On the condemnation of the communist and national socialist (Nazi) totalitarian regimes in Ukraine and the prohibition of propaganda of their symbols: Law of Ukraine dated 04/09/2015 No. 317-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii natsionalno-patriotichnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy: Nakaz Heneralnoho shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy vid 28 bereznia 2017 roku № 108 [On the approval of the Instructions for organizing national-patriotic training in the Armed Forces of Ukraine: Order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine dated March 28, 2017 No. 108]. URL: <https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2018/07/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%D0%93%D0%A8-%E2%84%96108-%D0%86%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9D%D0%9F%D0%9F.pdf> [in Ukrainian].
6. Pro Zbroini Syly Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.12.1991 № 1934-XII [On the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine dated December 6, 1991 No. 1934-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> [in Ukrainian].
7. Pro Kontseptsiu vykhovnoi roboty u Zbroinykh Sylakh ta inshykh viiskovykh formuvanniakh Ukrainy: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 04.09.1998 № 981/98 [On the Concept of educational work in the Armed Forces and other military formations of Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated September 4, 1998 No. 981/98]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981/98#Text> [in Ukrainian].
8. Pro oboronu Ukrainy Zakon Ukrainy vid 06.12.1991 № 1932-XII [On the Defense of Ukraine Law of Ukraine dated 06.12.1991 No. 1932-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> [in Ukrainian].
9. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25 bereznia 2021 roku «Pro Stratehiu voiennoi bezpeky Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy; Stratehiia vid 25.03.2021 № 121/2021 [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 25, 2021 "On the Military Security Strategy of Ukraine": Decree of the President of Ukraine; Strategy of March 25, 2021 No. 121/2021]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> [in Ukrainian].
10. Sydorenko L. (2020). Osoblyvosti viiskovo-istorychnykh tradytsii u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [Peculiarities of military-historical traditions in the Armed Forces of Ukraine]. *Viisko-istorychnyi meridian. Elektronnyi naukovyi fakhovy zhurnal – Military-historical meridian. Electronic scientific journal*, 1 (27), 144-154 [in Ukrainian].